

MİLLÎ KİTAPLIĞIMIZ¹

Agâh Sırrı LEVEND

Büyük kültür merkezlerindeki millî kitaplıkları görenler, duydukları hayranlığın yanında, sonsuz bir özleyişle düşünceye dalmaktan kendilerini kurtaramazlar.

Londradaki “British Museum”ün, bir tapınağı andıran yüksek kubbeli, geniş ve aydınlık salonuna girdiğiniz zaman, size bir kart uzatırlar. Üzerinde şu sözler yazılıdır:

80 miles of Books: That's British Museum. Marx fought here against classes. Shaw fought against both. Here are books for students and savants who know to make use of these 6 million Books.

Türkçesi: “British Museum” deki kitaplar yan yana getirilirse 80 mil tutar, Marx burada sınıflara karşı savaşmış, Shaw ise her ikisi ile uğraşmıştır. Bu 6 milyon kitap, faydalanmasını bilen öğrencilerle bilginlere açıktır.

Paris’de, Richelieu sokağındaki “Bibliothèque Nationale” da da 7 milyona yakın kitap vardır.

Bu kitaplıklarda, atalardan kalan bütün kültür mirası saklıdır. Nesilden nesile geçen yazma ve basma nüshalardan başka, resim, harita, plân, nota, para, madalya koleksiyonları, çeşitli kataloglar, büyüklerin el yazıları geçmişin birer antika haline gelmiş kalıntıları birer birer toplanmış, ayrı dairelere, fazlası da ek binalara yerleştirilmiştir. “Millî kültür hazinesi” dediğimiz kitaplıklar işte bunlardır.

Türkiye’de de Millî Kitaplık kurulmuş bulunuyor. Bu kitaplığı kuran, bugün onun başında müdür olarak çalışan Adnan Ötügen’dir. Millî Kitaplığın nasıl kurulduğunu, ne gibi duraklardan geçtiğini, nasıl geliştiğini yakından bilirim. 1945 yılı başında *İnönü Ansiklopedisi*’ni hazırlama işini üzerime aldıktan sonra, o zaman Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürü olan Adnan Ötügen’i Sanayi caddesindeki bürosunda sık sık görmeğe giderdim,. İstanbul Erkek

¹ Türk Dili, C. V, Sayı: 53, 1 Şubat 1956

Lisesinde edebiyat öğretmeni bulunduğum sıralarda, ciddî ve çalışkan bir öğrenci olarak tanıdığım Ötüken, yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünde tamamladıktan sonra Almanya'ya gitmiş, dört yıl kaldığı Almanya'da devlet hesabına "kütüphanecilik" öğrenimi yapmış ve bir uzman olarak yetişmişti. Onun birinci emeli, Türkiye'de Millî Kitaplığın kurulduğunu görmektir. Bu emeli gerçekleştirmek için bütün gayretiyle çalışan Ötüken, 15 Nisan 1946 da Yayın Müdürlüğünün alt katındaki salonda "Hazırlık bürosu" nu kurmuş ve çalışmalarına başlamıştı.

21 Şubat 1947 de, ilk toplantısını Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi okuma salonunda yaptığımız "Millî Kütüphaneye Yardım Derneği" yine onun himmetiyle kuruldu. Hiçbir yerden yardım görmiyen Millî Kitaplığın ilk kaynağı bu suretle sağlanmış oldu.

Bir yıl içinde 8000 cildi bulan kitapların bu küçük salona sığmayacağı anlaşılınca, "Hazırlık bürosu" 1 Nisan 1947 de Kocatepe'de İsmet Paşa (şimdiki Mithatpaşa) caddesinde kiralanan beş odalı binaya taşındı. Bu binada hazırlanan okuma salonunun raflarına *Biritannica*'lar, *Brockhaus*'lar, *Larousse*'lar, yerli ve yabancı sözlüklerle kataloglar yerleştirilmişti. Büronun açılış gününde, Millî Kitaplığın amacını belirten Ötüken, dünyanın en büyük millî kitaplığı olan Vaşingtondaki "Kongre Kitaplığı"nın filmi de göstererek, bu alandaki son gelişmeleri gözlerimizin önünde canlandırmağı da unutmadı.

Kitaplık gittikçe büyüyor, toplanan eserler bu binaya da artık sığmıyordu. Nihayet Büro, 2 Aralık 1947 de şimdiki binasına taşındı; ve Millî Kitaplık, 16 Ağustos 1948 de yapılan açılış töreniyle hizmete girdi.

Millî Kitaplık teşebbüsünü, devlet adamı olarak ilk benimsiyen ve 100.000 liralık yardımda bulunarak bu teşebbüsü destekleyen, Başbakan Recep Peker olmuştur. O, Millî Kitaplığın bir kanunla kurulmasını istiyordu. Kanun, 23 Mart 1950 de Büyük Millet Meclisi'nden çıkmış ve Kitaplık, o tarihte resmî kurumlar arasında yer almıştır.

İlk teşebbüsten bugüne kadar 10 yıl, kanunun kabulünden bu yana da 5 yıl geçmiş bulunuyor. Bu kadar kısa bir zamanda

elde edilen sonuç çok büyüktür. Bir kulüp olarak yapılan bu bina, kitaplığa elverişli bir hale getirilmiş, zemin katında hazırlanan depolara kitaplar yerleştirilmiş, okuma salonları açılmış, bugüne kadar toplanan 250.000 kitabın alfabetik fişleri hazırlanmış, “mikrofilm arşivi” meydana getirilerek 3000 yazma nüshanın “mikrofilm”i alınmış, bibliyografya enstitüsü kurulmuş, cilt atelyesi meydana getirilmiştir.

Bugün Millî Kitaplığımız, yeni yapılan ek binası, kurulan çocuk kitaplıkları, açılan “Evlere kitap verme servisi”, yeni şubesi ve bibliyografyaya ait yayımlarıyla çok gelişmiş ve genişlemiş bulunuyor. Bugünkü imkânlar içinde yapılabilecek işler fazlasıyla başarılmıştır.

Genç kurumdan, ileride gerçekleşmesini isteyeceğimiz bazı dilekler olabilir. Meselâ, Türkiye’de basımevinin kurulduğu 1729 dan yeni harflerin kabul edildiği 1928 tarihine kadar geçen 200 yıl içinde Arap harfleriyle basılan eserler, meraklılar için çok ilgi çekiçidir. Vaktiyle II. Abdülhamit’in tahta çıktığı 1876 dan 1890 yılına kadar basılmış olan eserler bir liste halinde “Maarif-i Umumiyye Nezareti” tarafından yayımlanmıştır. Arap harfleriyle basılmış bütün eserleri içine alacak böyle basit bir kataloğun hazırlanması çok faydalı olur. Eserlerin hepsi elde olmadığı için, eksiksiz bir katalog meydana getirmek elbette düşünülemez. Fakat elde bulunan eserlerin fişleri yapılmış olduğundan, bunların yıllara göre birer listesini hazırlamak, yenileri ele geçtikçe listelere eklemek mümkündür sanırım.

İleride kendine lâyük bir binaya kavuşur, görevlilerin sayısı artırılır ve gereken imkânlar sağlanırsa, Millî Kitaplığımızın kısa bir zamanda “Millî kültür hazinesi” haline geleceğine şüphe yoktur. Şimdilik, Türk edebiyatı tarihi araştırmalarıyla ilgili dileklerimiz sunlar olacaktır.

1 — Yerli kitaplıkların kataloglarıyla, yabancı kitaplıklardaki doğu yazmalarına ait bütün katalogların toplanması (Bunların bir listesi, gelecek sayımızda çıkacak olan yazımızda verilecektir);

2 — Türk dili ve edebiyatı bakımından çok değerli incelemeleri içinde bulunduran *Journal Asiatique* ve *Der Islâm* koleksiyonlarının Millî Kitaplıkta bulunduğunu biliyorum. *Revue du Monde Musulman*, *Revue des Etudes Islamiques*, *Orientalische Litteratur-Zeitung*, *Die Welt*

des Islams, Asia Major, Islamica, Journal of the Royal Society, Bulletin of the School of Oriental Studies, The Moslem World, Oriente Moderno, Rivista degli Studi Orientali, Annali dell'Islam, Keleti Szemle, Túrán, Kőrösi Csoma-Archivum gibi önemli dergi koleksiyonlarının da bunlara katılması;

3 — Yabancı kitaplıklardaki tek nüshaların “mikrofilm”lerinin getirilmesi;

4 — İstanbul’la başka illerdeki kitaplıklarda bulunan önemli eserlerin, önem derecelerine göre sırasıyle “mikrofilm”lerinin alınması;

5 — Hiçbir kitaplıkta tam olarak bulunmayan “şuara tezkireleri” ile başlıca kaynakların “mikrofilm”lerinin sağlanması;

6 — Yazma nüshaların memleket dışına çıkmasını önleyecek tedbirlerin hükümetçe alınması için teşebbüse geçilmesi;

7 — Her hangi bir kitap meraklısının ölümüyle Sahaflar çarşısına dökülen yazma ve basma değerli eserlerin satın alınmasını sağlayacak tedbirlerin alınması.

Bu dileklerin yerine getirilmesi, kitap meraklılarını sevindirerek, Türk edebiyatı tarihi üzerinde çalışanlar için de büyük kolaylıklar sağlayacaktır.